

Domare

Tävla tillsammans

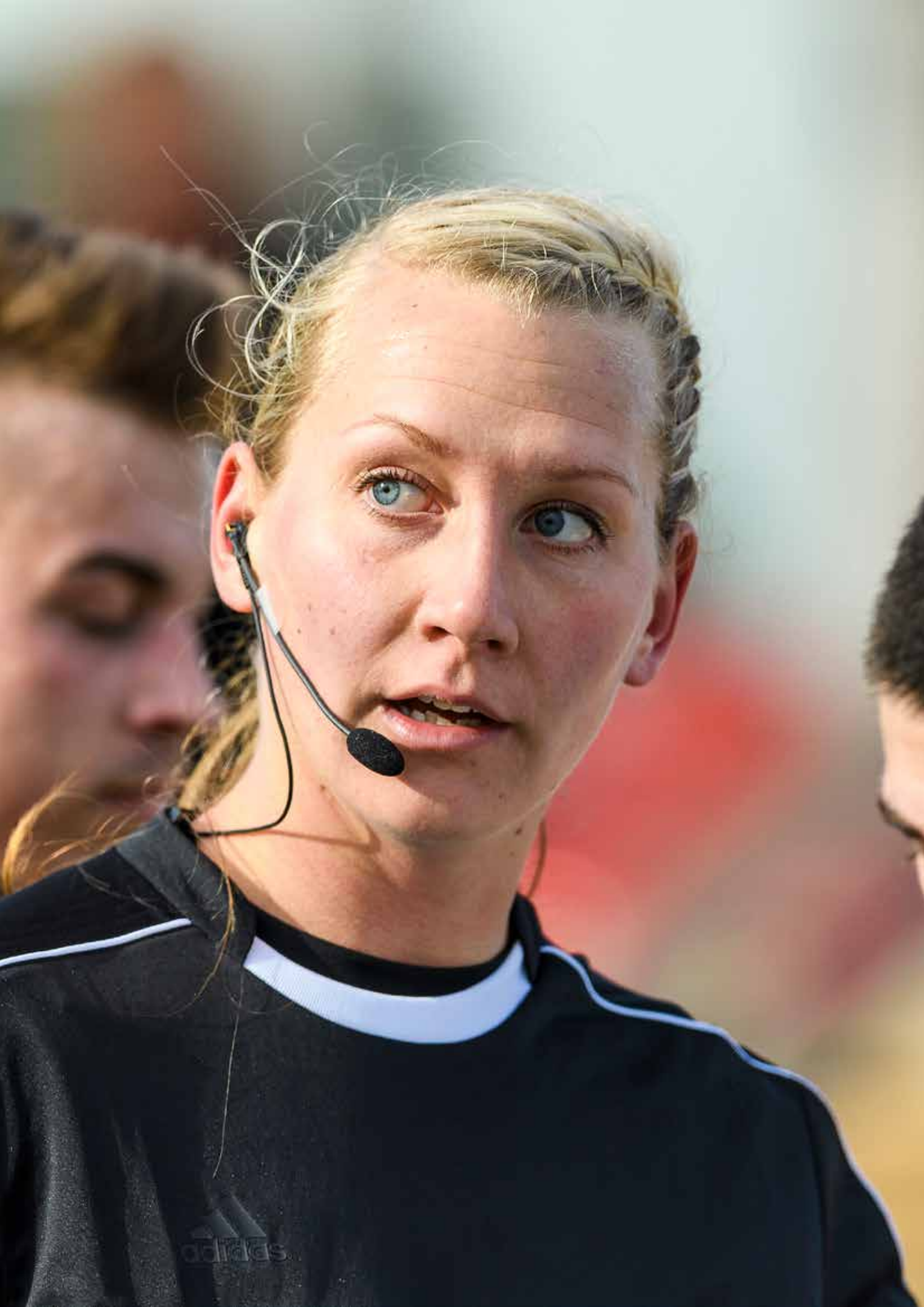
Ett studiematerial om ledares, föräldrars och domares påverkan i barn och ungdomars lagidrottande.

© Erik Andersson, 2021

Västra Götaland

Studieplan

Materialet vänder sig till lärgruppen som träffas för att utvecklas i hur vuxna påverkar barn och unga inom lagidrotter.

För att räknas som en lärgrupp ska följande uppfyllas:

- Det ska finnas en inriktning/ett tema.
- Det ska finnas en av RF-SISU godkänd lärgruppsledare.
- Det ska finnas en dokumentation av lärgruppens planering och ett lärande material som alla deltagare har tillgång till.
- Det ska föras kontinuerlig närvaro av deltagarna.
- Minst tre deltagare inklusive lärgruppsledaren ska delta vid sammankomsten och deltagaren ska ha varit närvarande minst en gång vid de tre första sammankomsterna.
- Lärgruppen ska pågå under minst en utbildningstimme (45 minuter)
- Lärgruppen ska domineras av studier, minst 75 procent av tiden, men kan innehålla praktik av metodiska och/eller pedagogiska skäl.
- Studiebesök och expertmedverkan kan tillföra lärgruppen värdefull kunskap och vidga perspektiven.
- Samverkan med annan lärgrupp högst 70 procent av tiden kan ske.

RF-SISU Västra Götaland är en stödorganisation under Riksidrottsförbundet och SISU Idrottsutbildarna. RF-SISU Västra Götalands uppdrag är att stödja, företräda, samordna, utveckla, bilda och utbilda idrottsföreningar och specialdistriktsförbund. Vi har två tydliga uppdrag: Idrott och Folkbildning.

Vi arbetar för att stimulera människors lärande, stärka engagemanget och utveckla idrottens verksamhet. Vi samverkar med den lokala idrottsföreningen genom dess styrelse, ledare, ungdomar, aktiva, föräldrar etc. Detta innebär att utifrån de behov som finns i föreningen ges möjlighet för bildning, utbildning och utveckling med folkbildningens metoder.

Västergötlands Fotbollförbund bildades 1918 i Falköping. Vårt huvudmål är att organisera en föreningsverksamhet, så att var och en som vill spela fotboll kan göra det under ordnade förhållanden samt enligt gällande regler och bestämmelser.

Tävla tillsammans

Ett studiematerial som är framtaget av Erik Andersson 2021 i samarbete med RF-SISU Västra Götaland och Västergötlands Fotbollförbund.

© Erik Andersson

Tryckoriginal: RF-SISU Västra Götaland, Ingela Gustavsson

Foto: Bildbyrå

Domare

Tävla tillsammans. Vuxenpåverkan inom ungas lagidrottande.

Vad går barn och ungdomars tävlingsidrottande ut på egentligen? Konkurrera och vinna? Tävla och ha roligt? Lära sig och utvecklas? Bli hälsosamma respektfulla individer och samhällsmedlemmar?

Det viktigaste för barn och ungdomar, enligt dem själva, är att få känna att de utvecklas och gillar idrotten, att de trivs, har kul, känner glädje, välbehag och gemenskap. Att få spela tillsammans med sina kamrater och att trivas är viktigare än att vinna. Därmed inte sagt att det inte är viktigt att tävla! Tävling är idrottens livsnerv. Det ger idrotten mening och riktning och utgör en viktig lärandeprocess. Vilket ansvar har då vuxna för att möjliggöra en trygg, meningsfull, lärorik och utvecklande tävling för alla barn och ungdomar?

Vuxna är betydelsefulla påverkansagenter som måste lära känna sin påverkan. Ledares, föräldrars och domares handlingar påverka hur barn och ungdomar är mot varandra, vad som görs möjligt att lära, vad som värderas som värdefullt och vem/vilka som värderas och behandlas som värdefulla. Inom idrotten har därför vuxna huvudansvaret för att skapa en trivsamt och god utbildningsverksamhet för alla barn och ungdomar.

Hur väl barn och ungdomar trivs, lär sig och utvecklas inom tävlingsidrottandet avgörs av verksamhetens pedagogiska kvalitet. Det vill säga vilka förutsättningar det finns för att delta, känna social trygghet och glädje, få stöd att lära sig, känna meningsfullhet, berikas, utvecklas och växa som individ och idrottare. Vuxna behöver aktivt skydda och visa omsorg om barn och ungdomar och samtidigt skapa utrymme för självständighet och respektera dem som egna individer.

Vuxna har ansvar att måna allas lika värde, outtröttligt ingripa och engagerat bjuda motstånd mot alla former av diskriminering, våld, kränkningar och bestraffningar (artikel 2) och värna barnets bästa nu och i framtiden (artikel 3). Barnen ska känna sig trygga och ges likvärdiga möjligheter att lära sig och utvecklas (artikel 6) och bidra med egna idéer, tankar, åsikter och delta i beslutsfattande processer (artikel 12). Det vill säga, vuxna bör tillsammans aktivt agera i enlighet med de fyra grundprinciperna (artikel 2, 3, 6 och 12) i konventionen om barnets rättigheter. Särskilt viktigt att komma ihåg är då följande: mänskliga rättigheter är inte villkorade, varken med uppföranden, prestationer eller kompetens – mänskliga rättigheter tillerkänns människor för att de är människor.

Med utgångspunkt i boken *Tävla tillsammans (2020)* och studiematerialet får du möjlighet att tillsammans med andra öka förståelsen och kunskapen kring vuxnas påverkan, vad som kanske är unikt i ert lag eller förening och vad ni kan göra för att skapa en god utbildningsverksamhet för alla barn och ungdomar i samband med tävling.

Syftet med hela studiematerialet är att:

- I) öka kunskapen och medvetenheten om hur barn och ungdomars tävling kan bli en central del av den idrottsliga utbildningen med barnets rättigheter som grund,
- II) bidra till ledares, föräldrars och domares pedagogiska kunnighet inom barn och ungdomars tävlingsidrottande samt
- III) bidra med verktyg som kan göra tävling till en rolig, trygg, lärorik och utvecklande aktivitet för alla deltagare.

Studiematerialet bygger på boken *Tävla tillsammans* (2020) och består av sex delar:

- Tävla tillsammans – en studiehandledning
- Tävla tillsammans – för ledare
- Tävla tillsammans – för föräldrar
- Tävla tillsammans – för domare
- Tävla tillsammans – för spelare, ledare och föräldrar
- Tävla tillsammans – för föreningar

De fem foldrarna för de olika målgrupperna bygger på boken och studiehandledningen. Studiematerialet bör därför användas under ledning av någon som är insatt i boken och studiehandledningen. Studiematerialet är tänkt att användas i relation till varje verksamhets unika behov och förutsättningar i såväl förebyggande, som åtgärdande och utvecklande syfte. Det är således inte en traditionell steg- och modulsvis upplagd utbildning. Studiematerialet är tänkt att fungera självinstruerande, engagerande, utmanande, konkret och uppmuntra till att undersöka och lära i och av den egna verksamheten.

Välj en eller ett par uppgifter till varje utbildningstillfälle baserat på verksamhetens/gruppens behov av lärande och utveckling och genomför dem i en valfri och lämplig ordning. Flera av foldrarna introduceras med en kortare film som tillsammans med en introduktionsföreläsning av Erik Andersson ger en god grund för att komma igång. De pedagogiska metoderna som det hänvisas till i denna folder finns beskrivna i foldern *Tävla tillsammans – studiehandledning*.

Foldern riktar sig i huvudsak till domare men kan med fördel även användas av ledare, föräldrar och spelare.

Domarens roll i tävling

I ordnade tävlingssammanhang fungerar domaren som uttolkare och förstärkare av tävlingens villkor och förutsättningar. De är väktare för spelets idé, tydliggörare av dess regler, tradition och vanor med ett tydligt ansvar att bevara spelets ordning i tävlingen. Minst sagt ett svårt och mångfacetterat uppdrag!

Domaren har i sin interaktion med ledare, föräldrar och spelare en avgörande betydelse för vilken tävlingsmiljö som skapas i matchen. För att domaren ska kunna fullgöra sitt uppdrag som spelets matchledare, auktoritet och representant för spelet krävs ett gemensamt ansvarstagande mellan domare, ledare och föräldrar.

Faktorer som stressar domaren på ett negativt sätt är rädslan att göra fel, den begränsade tiden att fatta beslut, verbal aggressivitet och press från spelare, ledare och publik. Att som domare utsätts för psykologisk skrämsel och kontinuerliga verbala och psykiska påhopp är faktorer som starkt bidrar till att domare på gräsrotsnivå slutar. Unga domare har visat sig vara de som är mest mottagliga och utsatta för typen av beteenden. Trakasserier och skrämsel från framför allt föräldrar är den huvudsakliga anledningen till att unga domare överväger att sluta eller slutar att döma.

Många domare upplever att spelarnas attityder och beteenden mot domaren är en spegel av hur ledaren bemöter sina spelare och dem som domare. Det fungerar bra att döma när ledare och föräldrar håller sig till sina roller, ger aktivt stöd och beröm till alla spelare i laget, främjar spelarnas fokus på spelet och uppmuntrar vänskaplighet, lek och gemensamt lärande. Ledare och föräldrar behöver alltså respektera domaren och de olika rollerna, ta ett aktivt ansvar för att skapa en glädjefylld och stöttande tävlingsmiljö och låt spelarna själva fatta beslut i spelet. Det vill säga, låt spelarna leka självständigt. För att det ska bli en trevlig och lärorik match är det också viktigt att domaren tar ett aktivt ansvar i kommunikationen med ledare och spelare, att domaren är beslutsam men öppen för att lära och ompröva samt hjälper ledarna och spelarna att lära sig spelet.

Uppgift 1

Derby och seriefinal!

Matchen ska strax starta. Domaren och ledarna från de båda lagen står och småpratar med varandra, tar varandra i handen och önskar lycka till. Det är derby och seriefinal i 14-årsklassen. Det är nu allt ska avgöras, i seriens sista match!

Matchen blåses igång. Föräldrarna från de båda lagen hejar och applåderar sitt lag i med- och motgång. Ibland händer det till och med att de applåderar motståndarlaget om de lyckas med något alldeles extra.

Matchen är jämn. Inför andra halvlek står det fortfarande 0-0. Stämningen runt planen blir alltmer uppskruvad. En förälder i hemmalaget springer iväg till bilen för att kontrollera att alla guldhattar, bubblen och konfettin är med. När föräldern kommer tillbaka har hemmalaget tagit ledningen med 1-0 efter en offside-situation. Motståndarlagets föräldrar är upprörda och ledarna är vansinniga. En av ledarna går till verbalt angrepp mot domaren och undrar hur den kan vara så blind att den inte ser att det var offside.

Domaren stegar lugnt och sansat fram till ledaren:

– ”Utifrån min position där jag stod så såg det inte ut som någon offside. Målet är därför godkänt. Det är möjligt att jag hade fel, men jag kan bara gå på det som jag uppfattar. Ok? Jag vill nu att du lugnar ner dig så att jag slipper avvisa dig härifrån. Ok?”

Ledaren säger inget, nickar med huvudet och går och sätter sig. Direkt efter avspark slår motståndarlaget en långboll ut på en av yttermittfältarna som lyckas ta sig förbi sin försvarare. Spelaren ska precis skjuta när han skymtar till en spelare i ögonvrån. I nästa sekund ligger han på gräset med blodsmak i munnen. Domaren tar upp det röda kortet och visar ut hemmalagets spelare som utan att ifrågasätta domslutet går med böjt huvud ut från planen.

Reaktionerna från föräldrarna låter dock inte vänta på sig:

– ”Det var ju en klockren glidackling på bollen! Hur i helvete dömer du domarjävell!”

Föräldrarna i motståndarlaget går i försvar och det uppstår en het diskussion mellan lagets föräldrar.

På planen är stämningen på bristningsgränsen till att övergå i fysiskt våld. Spelare från båda lagen börjar knuffa på varandra. Domaren försöker gå emellan men inser snabbt att det behövs hjälp. Ledarna rusar in och lyckas få isär spelarna och ber domaren om några minuter för att lugna ner dem.

Domaren tycker det är en bra idé och ber samtidigt ledarna att prata med sina föräldrar så att även de lugnar ner sig.

A. Arbeta i par och använd de pedagogiska principerna för domare (s. 173-174, 176-177) tillsammans med tabellen *Domares perspektiv på önskvärda förhållningssätt hos ledare, föräldrar och domare* (s. 156).

Resonera om hur principerna och de önskvärda förhållningssätten följs eller motverkas i händelsen ovan.

Ge exempel på handlingar.

B. Använd *Ansvarslinjen*. Utgå från följande påstående:

Det är rätt att som ledare/förälder/spelare visa upprörda känslor när domaren gör grova och avgörande fel.

Det är rätt av domaren att argt och tydligt markera när ledare/föräldrar/spelare agerar illa.

C. Använd *Stafettpinnen* för att behandla händelsen ovan.

Uppgift 2

Fult spel!

Dagens bortamatch med mitt lag blev en riktigt tråkig upplevelse. Ledarna i motståndarlaget skrek oavbrutet på sina killar. Då och då kom det även en del svordomar. Domaren fick flertalet kommentarer, bland annat för vad ledarna bedömde som felaktiga avblåsningar. Även lagets föräldrar, eller ja de jag uppfattade som föräldrar till spelarna i motståndarlaget, kommenterade domsluten och frånvaron av sådana. Jag hörde föräldrar som uppmanade sina barn att trycka till ordentligt i närkamperna och inte vika ner sig.

Ledarna och föräldrarna var dock inte det stora problemet. Det stora problemet var spelarna som konsekvent använde armarna. De knuffades i ryggen så fort de kom bakom våra spelare, det rycktes i armar och tröjor när de kom efter och de lade ut armar för att inte bli omsprungna i löpdueller. En av våra spelare blev dessutom hotad med stryk efter en löpduell. Våra spelare försökte påtala detta för domaren men denna sa bara att de skulle spela vidare.

Domaren blåste aldrig för dessa armar och knuffar. Tycker dock inte att man kan begära för mycket av en ung föreningsdomare på bortaplan heller. För mig är detta en ledarfråga.

Våra spelare blev dock frustrerade och ville ge igen men vi fick dem att fokusera på sitt eget spel istället. Det var starkt av dem. Lek med tanken att det hade gått åt motsatt håll, att våra spelare hade börjat ge igen. Vad hade hänt då?

Har ni några råd hur man kan hantera liknande situationer? Det vill säga situationer när det ena lagets spelare spelar fult och deras ledare eller domaren inte gör något åt det? Resultatet i matcher är av underordnad betydelse men upplevelsen av en match ska vara trevlig, tycker jag.

A. Arbeta tillsammans i par och försök att förstå händelsen med hjälp av de två pedagogiska principerna *föredömlighet och spelfokus* (ledarprincip, s. 175) och *vänskaplig lek och lärande* (föräldrprincip, s. 175-176).

Vad i händelsen harmonierar med principerna och vad i händelsen strider mot dem?

B. Använd *Reaktion och pro-aktion* för att hantera händelsen ovan.

C. Använd *Rangordning* med utgångspunkt i frågan som formuleras i händelsen ovan:

Vilka råd bör formuleras till ledare, föräldrar, domare och spelare för att hantera liknande situationer?

Uppgift 3

Respekt och förväntningar på föreningens ungdomsdomare

Använd *Dubbel-EPA* eller *Stora Cafét* och behandla följande fråga:

Vilka förväntningar är rimliga att ha på en ung föreningsdomare?

Hur bör en ung föreningsdomare bemötas av ledare och föräldrar?

Finns det några situationer i samband med match när det inte är lämpligt att visa respekt mot domare/ledare/föräldrar/spelare?

Vilka handlingar hos en domare/ledare/förälder/spelare bör inte accepteras och hur bör jag visa det?

Uppgift 4

Domarens möjligheter att trivas och göra en god insats

Samtala!

Använd *Alternativa framtider*. Utgå från följande frågor:

Vilka ledar- och föräldrabetenden kommer att utmärka barn och ungas tävlingsmatcher i framtiden?

Hur kommer dessa beteenden att påverka domarens möjligheter att trivas och utföra sin uppgift på ett bra sätt?

Uppgift 5

Lämpliga och olämpliga situationer att ifrågasätta domslut?

Samtala!

Använd *Rangordning*. Använd följande frågeställning:

Fundera på konkreta situationer då det är lämpligt att ifrågasätta domslut. Fundera på situationer då det är direkt olämpligt. Gör en lista för vardera typen av situationer.

Västra Götaland

www.rfsisu.se/vastragotaland

 /rfsisuvg

 /rfsisuvg

 /rfsisuvg

